

DISSERTATIO ACADEMICA
FORMARUM ETYMOLOGICARUM
IN LINGUIS FENNICA ET ESTONICA
PARALLELISMUM
ILLUSTRATURA,

CUJUS
PARTICULAM PRIMAM
CONSENT. AMPL. FAC. PHILOS. AB.
PRAESIDE

GABRIELE PALANDER,
Philos. Theor. Prof. P. O.

PRO GRADU PHILOSOPHICO

P. P.

JOHANNES SAMUEL STENBÄCK,
Stip. publicus, Ostrobothniensis

In Audit. Medic. die XIX Junii MDCCCXIX.

h. a. m. s.

ABOÆ, Typis Frenckellianis.

DISSERTATIO ACADEMICA
FORMARUM ETYMOLOGICARUM
IN LINGUIS FINNICIS ET ESTONICIS
PARALLELISMUM
ILLUSTRATA

Curis
PARTICULARI PRIMAM
CONSIST. AMPL. FAC. THEOS. AB.
FRASID.

GABRIELE PALMÄNDER,
Theses Theos. P. P. O.

PRO GRADU PHILOSOPHICO
P. P.

JOHANNES SAMUEL STENBÄCK

Sup. pubum, Ostobolmunt.
In Audit. Medic. die XIX Junii MDCCCLXIX

P. P. O.

Abg. Typ. v. v. v. v. v.

Quicumque ad cognoscendam penitus nativam linguæ cujusdam indolem haud prorsus infelicibus semet applicuerit auspiciis, eum certe minime fingiet, multis maximisque sibi esse oblectandum difficultatibus, vel exinde oriundis, quod suum quæque lingua linguarumve familia genium habeat peculiarem, earum impatientem compedum, quibus eundem coercere amant Grammaticorum haud pauci, formulis in Grammatica linguæ cujusdam specialis, Græcæ nimirum l. Latialis, usitatis, ceterarum quoque omnium linguarum subjiciendas esse præceptiones temere opinati. Cujus erroris haud obscura occurrunt vestigia in antiquioribus fere omnibus linguarum hodie vigentium e gr Gallicæ, Anglicæ & Teutonicæ descriptionibus. Neque lætior erat vernaculæ nostræ Fennicæ conditio, antequam VHAELII nostri acumen & industria in tutiorem, quamvis necdum satis exploratam nec omnino emensam, nos duxisset viam eamque prætulisset facem, ex qua non nostræ modo, sed Lapponicæ etiam (opera *Fiellströmii*, *Ganandri* & Editorum novi *Lexici Lapponici*) Grammaticæ præclaram affulsisse lucem gaudemus: qua tamen frui ad recentissima usque tempora immiti maxime fato nescii remanserunt *Estonica*, Fennicam proxima cognatione attingentis, linguæ Grammatici. Hujus vero
iniquæ

iniquæ fortis videre nobis visi sumus præcipuam in eo sitam esse causam, quod, cum hodiernum Fennorum idioma a corruptela adventitii cum exteris gentibus commercii magis quam ceteræ eidem cognatæ linguarum formæ, (*Estonica* nempe & *Lapponica* cet.), liberum & intermeratum conservaverit communis antiquæ matris genium, adeo certe nondum senio confectum, ut qui intimiorem ejus, in nostratium lingua adhuc satis conspicui, familiaritatem sibi contraxerit, is certe vel in unica plagula Estonicæ scripta plus proficiat ad extricandam linguæ Estonicæ structuram etymologicam, quam qui densis stipatus voluminibus, copiosissimam Estonicarum locutionum silvam offerentibus, at neglectis Fennici sermonis subsidiis, Estonicæ seorsim elaborandæ Grammaticæ totum semet dicaverit; nemo tamen vel ex optimis hujus linguæ scriptoribus Grammaticis inventus sit, qui turpem & vix tolerabilem, suo scilicet maxime inimicam consilio, Fennicæ non proderet linguæ ignorantiam. Quorum præjudiciis ex Grammatica Latina in Estonicam traductis suffulta commentitia, de Nominum sex casibus, ex quibus Dativum & Ablativum duplicem admittere formam putant, promiscue adhibitam, doctrina, nec leviores in formis verborum proponendis aberrationes, in quibus veram inesse comperimus frequenter apud HUPÉLIUM recurrentis de magna ipsius linguæ irregularitate & pervicaci inconstantia querimonie rationem, sanioribus facile concessuræ fuissent præceptis locum, si hujusce, in propria ipsorum recidentis capita, criminationis auctores, perspecto suæ linguæ ad Fennicam habitu, etymologiam Estonismi originitus Fennicis, quamvis contractis & mutilis contineri formis agnovissent, ideoque ad amussim regularum, ex linguæ utriusque parallelismo exsurgentium, esse omnino describendam, demum persentire didicissent. Quæ cum ita esse comparata intellexerit.

lexerimus, haud ingrati cum patriæ tum Estonicæ linguæ studiosis rem nos præstituros putavimus, si *in illustrando formarum Etymologicarum in Linguis Fennica & Estonica parallelismo* nostrum periclitaremur quantumcumque vicium modulum, primas hujusce operæ quasi ducendo lineas, nonnihil saltem materiæ & incitamenti eandem copiosius & accuratius persequendi atque perficiendi peritioribus præbituri.

§. I.

In ipso vero opellæ a nobis conficiendæ limine, quibus vel uti nobis contigerit, vel quæ de cetero nobis innotuerint, opes litterarias, utriusque cognitionem linguarum inter se conferendarum adjuvantes, partim indicasse, partim, in quibus scriptis recensitas reperire ipsi possint Lectores, significasse nostri esse instituti consilii duximus.

In lingua Fennica:

Catalogum Grammaticorum & Lexicographorum hujusce linguæ ad recentiora usque tempora confecta, cum typis impressa tum manuscripta, omnia fere simul opera recensentem continet Dissertatio nostratis GUSTAVI RENVALL, viri de promovenda vernaculi sermonis cognitione meritisissimi, mox infra memoranda. Quem, minus quamvis accurate exscriptum (a), relegendi nuperrime nobis

A 2

facta

-
- (a) Cur Auctoris, ex cujus Dissertatione suam depromsit longe maximam partem Litteraturæ Fennicæ nomenclaturam, reticuerit nomen *Rosenplänter*, augurari vix possum. Neque minus videbitur mirum, eidem vero detraçtam esse Auctori alteram, tempore priorem, Dissertationem *de Orthoëpia & Orthographia linguæ Fennicæ*, nec non

Benj.

facta est copia in: *Beyträge zur genauern kenntniß der elstnischen Sprache, herausgegeben von IOH. HEINR. ROSENPLÄNTER, Zebnt. Heft. pagg. 20 seqq. Pernau 1818. 8.*

HENRIC GABR. POTHAN, Viri memoriae pectori cuius vere Fennica dulcissimae nec unquam interiturae, *Disertatio de Poësi Fennica V. constans particulis, Aboae annis 1766, 1768 & 1778 editis, nec tamen, quod merito dolemus, ad finem perducta: cujus in Catalogo Renvalliano mentionem desideravimus.*

Benj. Frostero (ei nimirum Universitatis nostrae Alumno, qui postea A. 1815 in Particula I *Disf. de signis relationum nominalium in Lingua Fennica* Academico more ventilanda Respondentis egit partes) falso adscriptam. Restat denique & illud ejusdem *Rosenplänter* praecipitantiae in judicando, minime certe albo notandum calculo, documentum, quod, non satis tuta, ADELUNGIO habita fide deceptus, sibi saltim grave visum nostro RENVALL objiciat ignorantiae erimen, hisce utens verbis: "Auffallend ist es, daß der Verf. derselben (Disertation) die in Adelungs Mithridat angeführten Grammatiken; Grammatica linguae Fennicae Holm. 1689 und Anvisning till Finska och Swenska Språket, Stockh. 1772 und 1781, 8 nicht zu kennen scheint". Est enim Grammatica illa, in opere *Adelungiano Zweyt. Th. p. 756* ad Auctorem *M. Martinium* relata, idem omnino liber ac *Ejusd. Hodegus Fennicus*, eodem scilicet loco & anno editus, sed duplici sub Titulo ad notitiam *Adelungii*, uti fas est conjectari, commendatus. Neque alter hic praecipuus quoque positus, quicquam continet, praeter Syllogem Locutionum Svecanarum de verbo in verbum Fennice redditarum, quarum homini Svecithico per regiones Fennicas iter facturo, inter colloquendum cum incolis, vel in via vel in diversoriis, frequentior maximeque necessarius recurrat usus; ideoque vix tanti erat habendus, ut inter subsidia linguae Fennicae naturam illustrantia locum obtineret.

(b) Cujus

GUSTAVI RENVALL *Disfertatio de Ortboëpia & Ortbograpbia linguae Fennicae*. Part. III. Aboæ 1810 & 1811. in recensione Rolensplânteriana Benj. Frosterio falso adscripta.

Ejusd. Disfertatio de signis relationum nominalium in Lingua Fennica, VIII comprehensum particuli. Academico more ventilatis Aboæ annis 1815, 1816, & 1817; opusculum longe ornatisimum & ad illustrandam linguæ nostratium indolem palmarium. Huic, in notula 3 pagg. 6-9 subjecta, adpositus est ille, cujus nuper iterum injecimus mentionem, Catalogus

JOH. STRAHLMANN *Finnische Sprachlehre für Finnen und Nicht-Finnen*. St. Petersburg 1818. 8.

JAC. JUDÉNS b) *Försök till utredande af Finska Språkets Grammatik*. Wiborg 1818. 8.

ABRAH. POPPII *De reciproca Conjugationum forma in Lingua Fennica Disfertatio*, Partic. Prior Præs. OL. KOLMODIN *Upsalæ* 1818 ventilata.

CAROL. AXEL. GOTTLUND *De Proverbiis Fennicis Disf.* Pars prima Præs. JOH. TRANÉR *Ups.* 1818 edita.

REGINALDI VON BECKER *Recensio operis Strahlmanniani nuper citati, Ephemeridibus Aboënsibus, quibus Mnemosynes*

- (b) Cujus ferventissimo in Musas vernaculas affectui magnam præterea deberi lucubrationum haud contemnendarum copiam, partim ad extricandam peculiarem sermonis patrii indolem spectantium, partim ad docendos delectandosve populares Fennica oratione, vel ligata vel soluta, compositarum, minime est reticendum. Quarum completum videtis indicem in *Bihang till Mnemosyne N:o 2 Febr. 1819.*

mosynes impositum nomen, inde ab initio hujusce anni editis, inserta sub N:ris 3. 4. 6, 8, 18, 19, 24, 33. 38. & 39; in cujus fine censuræ novam ipse erudito orbi pollicetur Grammaticam Fennicam, ante exitum currentis anni typis mandandam.

GUSTAVI RENVALL *Förfök till Finsk Profodi*, opella manuscripta, Viris ab Augustissimo Imperatore ad reformandos codices Psalmorum per Patriam usitatos, tam Fennicum quam Svecanum, delectis oblatum, cujus duo fragmenta: unum *Något om Sråket uti Finska Psalmboken*, alteram *Om Rimslutet i Finsk Vers* typis seorsim impressa legas in Mnemolyne N:ris 16 & 17. Ceteros quoque tractatiunculæ articulos, serie haud interrupta cohærentes, propediem excusos habebimus in iisdem Ephemeridibus. N:ris jamjam editis 42 & 43 & qui sequentur, comprehendendos.

Denique est significandum, dulci nosmet Fennones moveri desiderio & exspectatione *Lexici Fennico Latini*, in quo elaborando eundem Nostrum esse egregie assiduum novimus, benefica adjutum liberalitate Illustrissimi Excellentissimique Comitum, NICOLAI PETRIDÆ RUMÂNZOFF, qui nobilissimi sui est in sublevandas bonas artes & omnes universæ humanitatis necessitates, animi affectus, impendendas operi diu desideratissimo, sicubi illud consummari contigerit, typis excudendo pecuniarias opes ex promisso concessuri.

Scripta, vel linguæ nostratium cum ceteris Fennicæ stirpis, Lapponicæ, Hungaricæ cet. affinitatem illustrantia, vel in popularem usum Fennice consignata, ne ultra instituti nostri cancellos evagaremur, prætermittenda putavimus.

In lingua Estonica:

HENR. GÖSEKENII *Manuductio ad linguam Oestonicam.*
Reval 1660, 8:0.

JOH. HORNUNG *Grammatica Estbonica ad Dialectum Revalensem, Riga l. a 8:0.*

AUG. WILH. HUPEL *Ebstnische Sprachlehre für beyde Hauptdialekte, den revalschen und den dövrptschen; nebst einem vollständigen Wörterbuch. Riga u. Leipz. 1780 4 0.*

Meije Jesanda Jesusse Krislusse Wasine Testament (Nov. Test. ad dialectum Dorpatensem) Mitau 1815, 8:0.

Meie Jesanda Jesusse Krislusse Uus Testament eht Ue Sedduße Namat (Nov. Test. ad dialectum Revaliensem) Reval 1816, 8:0.

A. F. J. KNÜPFER *Bemerkungen über die Declinations- und Casusformen der Ebstnischen Sprache copella inter artissimos unius, & quantum excurrit, plagulae limites, acutissimas concludens observationes. easdemque minime in-vitas, reformandae sine mora Grammaticae Estonicae praenuntias). Reval 4:0.*

Beyträge zur genauern Kenntniss der ebstnischen Sprache, herausgegeben von JOH. HENR. ROSENPLÄNTER; Cujus quidem operis nobis tantum contigit X & XII oculis usurpare fasciculos, *Pern.* 1818 in 8:0, excusos.

Præter paucissimos hosce, quorum nobis facta est copia adeundi, plurium qui rescire cupiat Estonice erudienti nomina fontium, consulat multiplici doctrina referentissimum

munus opus, quod inscribitur: *Mithridates oder allgemeine Sprachkunde von JOHAN CHRISTOPH. ADELUNG, fortgesetzt von JOHAN SEVERIN VATER.* Zweyt. Th. pagg. 765 & 766 Berl. 1809, 8:0.

§ 2.

Parallelismum Etymologiae Fennicae & Estonicae instituere meditantibus nonnihil facescit negotii haud levis illa de partibus orationis etymologicis quaestio, a Grammaticis & Lexicographis cum nostris tum Estonicis mirum in modum implicata. Quorum hi Svecanarum, illi Teutonicarum, utriusque Latinae genio linguae aduerti: harumque imitationi plus justo concedentes, non modo in ore popularium suorum Fennice vel Estonice loquentium, vocabula singularia singulis fere exterorum vocibus, sub communi particularum appellatione comprehendere & in diversas classes, *Adverbiorum* puta, *Præpositionum*, *Conjunctionum* & *Interjectionum*, dispelci solitis, respondentia deprehendere sibi visi sunt, sed eadem etiam, utut disuadentibus rationibus etymologicis, ex tenore ejusdem dispertiendi schematismi, ordinanda, aut. si quod sentio dicam, disturbanda putarunt. "Sic VHAEL" (verbis utor nostri RENVALL, qui praecipua hujusce quaestionis momenta, Fennicam quod attinet linguam, primus nostratium acu tetigisse egregie acuto merito est censendus), "sanus alias & linguae nostrae optime gnarus arbiter, vestigia premens PETRAEI & MARTINII, XXI voces selegit, quas, quoniam loco Praepositionum Svecanarum a nostratibus interdum adhibititas observaverit, similitudinis causa Praepositiones, vel propter firum earum solitum *P* *st* *positiones* potius appellandas censuit: quibusque recentiores plures addiderunt ejusdem generis voces." (c) Sic idem quoque Grammaticae Fennicae

(c) *Disf. de signis relationum nominalium in lingua Fennica* pag. 47.